

Charles C. Pentland (red.): *Bridges to Peace. Ten Years of Conflict Management in Bosnia.*

Kingston, Ontario (Can.): *Centre for International Relations, Queen's University, 2003 (tel. 613-533-2381); A Special Issue of the Queen's Quarterly; 251 blz.; € 15*
ISSN 0033-6041

Dit themanummer bevat negen essays van Balkanexperts verbonden aan militaire en wetenschappelijke instellingen in Canada, Groot-Brittannië, Australië, Duitsland en de Verenigde Staten. Zij belichten de pogingen tot vredeshandhaving in Bosnië in de periode 1990-2002. Het voorwoord is van de Nederlandse ambassadeur in Canada, Jacques van Hellenberg Hubar. Als contrast en ter vergelijking is er ook een artikel over de operaties van de door Australië geleide succesvolle vredesmissie (INTERFET) in Oost-Timor. In aparte artikelen wordt de zoektocht van de EU naar een eigen rol en de rol van Duitsland, Canada ('Unspent Currency') en de Verenigde Staten in het conflict geanalyseerd. Men treft ook een artikel aan van Louis Delvoie (Queen's University), getiteld 'Through Islamic and Other Prisms: Turkey and the Bos-

S I G N A L E M E N T E N

Deze rubriek staat onder redactie van dr Fenna van den Burg, die ook alle bijdragen aan deze aflevering verzorgde (F.v.d.B.).
De aanwinstenlijst van de bibliotheek van Instituut Clingendael wordt maandelijks gepubliceerd op de Clingendael-website:
www.clingendael.nl/library/publications

nia Conflict', waarin hij de optiek van het westen en die van de moslimwereld tegenover elkaar zet. Het westen zag de desintegratie van Joegoslavië en het daaruit voortvloeiend conflict in Bosnië als een nieuwe en ernstige bedreiging van de vrede en de stabiliteit in Europa. Ze genereerde wijdverspreide angst voor grote aantallen vluchtelingen en voor het overslaan van het conflict naar naburige landen. In grote delen van de moslimwereld werd het conflict daarentegen gezien als een aanval (en niet de eerste) op de moslims van de kant van de niet-moslims, in dit geval de christelijke Serven en Kroaten. De gebeurtenissen in de Balkan brachten vooral Turkije, met zijn seculiere, kemalistische erfenis en zijn lidmaatschap van de NAVO aan de ene kant, en zijn moslimbevolking en zijn histo-

rische banden met de Balkan aan de andere kant, in een ernstig dilemma. Delvoie vraagt zich tot slot af of de houding van Turkije in het conflict-Bosnië, die niet altijd door de Europese Unie werd geapprecieerd, de kans op een lidmaatschap van de Unie ernstig in gevaar heeft gebracht. Een duidelijk antwoord kan zijns inziens niet worden gegeven. Het hangt ervan af of men van mening is dat verdere Turkse integratie in de EU 'the social and political selfidentification' aan beide kanten ernstig aantast, of dat men Turkije beschouwt als een 'security insulator between itself and the Middle East' en dat men alles moet doen om te vermijden dat Turkije opschuift in de richting van 'a short-circuit between the security dynamics of the Middle East and those of the Balkans' (blz. 249). (F.v.d.B.)

Sunil Bastian & Robin Luckham (red.): *Can Democracy Be Designed? The Politics of Institutional Choice in Conflict-Torn Societies.*

Londen/New York: Zed Books Ltd, 2003; xvi + 336 blz.; 30,30 euro
ISBN 1-84277-151-5

In deze studie wordt getracht antwoord te geven op de vraag of het mogelijk is democratie vorm te geven: 'can democracy be designed or redesigned'. Kan men, met andere woorden, nagaan welke instellingen geschikt zijn, en in welk soort samenleving, om te kunnen voldoen aan die en die eisen. Dit geschiedt aan de hand van *case studies* van de politieke ontwikkeling in zes landen: Zuid-Afrika en Oeganda (landen waar sprake was van overgang van een oorlogssituatie naar vrede en van een niet-democratische naar een democratische structuur); Bosnië-Herzegovina (waar een soort vrede van buitenaf werd opgelegd, maar waar men niet kan spreken van een werkelijke democratie en waar het onderliggend conflict eerder bevroren is dan opgelost); Sri Lanka (waar men begonnen is aan het onderhandelingsproces teneinde het bestaande conflict op te lossen); en Ghana en Fiji (die een tijd van militair bewind en kortstondige perioden van politiek geweld hebben meegemaakt, maar waar een gewapend conflict is vermeden). De auteurs (afkomstig van wetenschappelijke instellingen in bovengenoemde landen en in Groot-Britannië, Duitsland en de Verenigde Staten) werd gevraagd naar analyses op drie niveaus. Ze moesten nagaan hoe in de landen waar ze hun onderzoek verrichtten, algemene principes van democratisch bestuur, alsmede de wens conflicten te voorkomen, in de nationale context werden vertaald in bepaalde institutionele keuzen; ze moesten een omschrijving geven van de structuur

van de nieuw ontworpen of herziene democratische instellingen en van de manier waarop ze in de praktijk functioneerden; ze moesten de invloed evalueren van de doorgevoerde hervormingen. Ten slotte werd hun gevraagd de hervormingen in de bredere historische context van de zich wijzigende 'mondiale politieke economie' te plaatsen. In een slothoofdstuk wordt een aantal bevindingen geformuleerd. Het antwoord op de vraag 'which institutions are suitable for which types of society (...) to meet what type of demands' blijkt moeilijk te geven. De werkelijkheid is daarvoor te gecompliceerd en de landen zijn onderling te verschillend. Aanbevolen wordt te streven naar een 'continuous institutional innovation', die aan een democratische ontwikkeling is gerelateerd. Bij een dergelijke benadering vermijdt men een teleurstellende zoektocht naar recepten die in alle situaties toepasbaar zouden zijn. (F.v.d.B.)

Een Europees Veiligheidsconcept voor de 21e eeuw. Woord vooraf door Rik Coolsaet en Sven Biscop, directeur, resp. senior researcher Departement Veiligheid & Global Governance van het Koninklijk Instituut voor Internationale Betrekkingen. Tevens Engelstalige versie: A Security Concept for the 21st Century.

Brussel: Koninklijk Instituut voor Internationale Betrekkingen (IRRI-KIIB), 2003; beide versies 20 blz. (tel. 00-32-(0)2223.41.14; e-mail info@irri.kiib.be; website: www.irri-kiib.be)

In deze Belgische bijdrage aan de gedachtenvorming in de Europese Unie over een Europees veiligheidsbeleid worden de contouren geschetst van een Europees 'veiligheidsconcept' – 'essentieel instrument voor de beleidsvoering'. In 46 heldere paragrafen komen de Euro-

pese veiligheidsprincipes aan de orde waarop zo'n concept gebaseerd dient te zijn, de uitdagingen waarvoor Europa zich gesteld ziet, de partnerschappen waarnaar gestreefd dient te worden, alsmede de 'directe Europese omgeving' waarbinnen het beleid geconcipeerd zou moeten worden. Wat dit laatste betreft passeert een aantal landen de revue. Zo wordt Rusland een 'strategische partner' en Turkije een 'vitale partner' voor de EU genoemd, zo stellen Oekraïne, Moldavië en Wit-Rusland 'specifieke uitdagingen aan Europa's Nabuurschapsbeleid' en vormt de 'consolidatie van de stabiliteit op de Balkan en de progressieve integratie van de regio in de Europese Unie een inherent onderdeel' van dat beleid. Wat de problematiek op mondiaal niveau betreft (proliferatie, militarisering, terrorisme, geïmplodeerde staten en burgeroorlogen, regio's van voortdurende spanningen) wordt nagegaan wat de consequenties daarvan kunnen zijn voor een Europees beleid en welke strategische partnerschappen voor de hand liggen (nauwe samenwerking met de VN, strategische partnerschappen met grote mogendheden, een 'evenwichtig transatlantisch partnerschap' met een grotere militaire taak voor Europa in samenwerking met de NAVO. De Europese Unie dient verder haar rol als anker van de OVSE 'ten volle te spelen, door met één stem te spreken'. In de paragrafen over de 'Nodige Middelen en Instrumenten' treft men onder meer het advies aan te streven naar integratie van de strijdkrachten en nauwere samenwerking 'tijdens de hele cyclus van defensie-aankopen'. (Blijkens het voorwoord is deze 'strategische reflectie' namens het KIIB geconcipeerd op verzoek van het Belgisch ministerie van Buitenlandse Zaken.) (F.v.d.B.)